ANALIZA CONCEPTELOR „VALOARE” ȘI „ORIENTARE VALORICĂ” DIN DIVERSE PERSPECTIVE TEORETICE

ANALYSIS OF THE CONCEPTS OF ”VALUE” AND ”VALUE ORIENTATION” FROM VARIOUS THEORETICAL PERSPECTIVES

Valentina MOVILA, ORCID: 0000-0002-2763-6733
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 316.752

e-mail: vflocosu@gmail.com

In the article „Analysis of the concepts of ”value” and ”value orientation” from various theoretical perspectives”, the author undertakes an extensive analysis of the definitions of the concepts ”value” and ”value orientation” from the perspective of various authors and researchers in the field of social sciences. Overall, the article emphasizes that these concepts do not remain solely to the theoretical level but have a significant impact on how individuals perceive themselves in their interactions with the surrounding world. The author concludes that value orientations play a central role in shaping human consciousness and behavior. They can be unique to each individual and can influence how one related to prevailing social or cultural values.

Keywords: *behavior, general and abstract principles, significance, value, value orientation.*

INTRODUCERE

Cercetarea orientărilor valorice ale tinerilor în contextul actual constituie un subiect de mare interes și relevanță în domeniul științific. Acest interes derivă din semnificația considerabilă pe care orientările valorice o au în ceea ce privește integrarea lor în societatea contemporană și dezvoltarea personală a tinerilor. În acest sens, ne propunem să efectuăm o analiză detaliată a abordărilor teoretice a conceptelor „valoare” și „orientare valorică”, în vederea unei înțelegeri mai profunde a esenței și caracteristicilor acestora.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Conceptul „valoare” a evoluat de-a lungul istoriei și în cadrul diverselor domenii științifice. Această evoluție a trecut de la o înțelegere mai spirituală și morală în perioada medievală la o înțelegere mai seculară și socială în epoca Renașterii și în epoca modernă. În general, valoarea se referă la convingerile, principiile și atributele considerate importante și semnificative pentru individ și societate.

Filosoful antic M. Aurelius definea valoarea ca fiind „măsurată prin valoarea a ceea ce prețuiește o persoană” [1, p. 79]. Acesta susține că valoarea unei persoane poate fi înțeleasă prin analizarea a ceea ce individul consideră a fi important sau demn de prețuit în viață. Prin această definiție se sugerează că ceea ce oamenii apreciază și își doresc dezvăluie aspecte semnificative ale propriilor valori și priorități.

Această perspectivă poate fi interpretată în mai multe moduri. În primul rând, indică faptul că valoarea individului poate fi înțeleasă în funcție de ceea ce acesta consideră important în viața sa, cum ar fi relațiile, realizările personale, dezvoltarea spirituală sau alte aspecte. În al doilea rând, această definiție subliniază faptul că valorile personale sunt subiective și individuale. Ceea ce o persoană prețuiește poate să difere semnificativ de la una la alta, iar această diversitate de valori contribuie la diversitatea culturală și la variabilitatea modurilor în care oamenii percep și își trăiesc viața. În concluzie, definiția lui M. Aurelius subliniază importanța valorilor personale în evaluarea valorilor unei persoane, precum și subliniază subiectivitatea și individualitatea acestor valori.

Dintr-o perspectivă sociologică, T. Parsons definea valorile ca fiind „motivațiile ultime ale indivizilor și colectivităților" [2, p.13] și le consideră elemente definitorii pentru viața socială. Aceasta conduce la identificarea manifestării valorilor nu doar prin comportament, ci mai ales prin atitudini, deoarece atitudinile reprezintă expresia directă a valorilor.

Psihologii A. Langle și A. Leontiev definesc „valorile" ca fiind atitudinea unei persoane față de sine și față de propria viață. Acest aspect este esențial, deoarece subliniază faptul că valorile nu sunt doar concepte abstracte, ci au un impact puternic asupra interiorului și comportamentului unei persoane. De asemenea, se subliniază că valorile unei persoane se formează într-un context cultural specific și devin importante pentru individ atunci, când dobândesc un sens personal [3, p.133].

În cadrul disciplinelor socioumanistice se disting două definiții fundamentale ale valorii. Sociologul român P. Iluț definește valoarea ca „principii generale și abstracte despre ceea ce este important și de prețuit în viață, despre cum trebuie oamenii să se comporte și să aprecieze evenimentele, situațiile, fenomenele etc." [4, p. 11]. Această definiție subliniază caracterul abstract și general al valorilor, care ghidează percepțiile și comportamentele oamenilor în viață.

La rândul său, antropologul american C. Kluckhohn descrie valoarea ca o „concepție, explicită și implicită, distinctivă pentru un individ sau caracteristică pentru un grup, cu privire la ceea ce este dezirabil, care influiențează selecția modurilor, mijloacelor și scopurilor disponibile ale acțiunii" [*apud* 5, p. 133]. Această definiție subliniază dimensiunea acțională a valorilor, arătând că acestea reprezintă nu doar idei abstracte, ci și principii care ghidează acțiunile umane.

Prin urmare, ambele definiții recunosc importanța valorilor în modelarea comportamentului uman și în orietarea deciziillor individuale și de grup.

Sociologul german M. Weber a oferit o perspectivă complexă asupra aspectului valoric. Lucrările sale au continuat să fie fundamentale pentru înțelegerea rolului valorilor în societatea modernă și în acțiunile individuale. Weber a dezvoltat conceptul „axația valorilor" (Wertratuonalitat), care se referă la acțiunile motivate de valori și obiective personale. El a distins între două tipuri de raționalitate în acțiunea umană: raționalitatea instrumentală, care se referă la mijloacele eficiente pentru atingerea unui

scop, și raționalitatea valorică, care se referă la acțiuni motivate de valori și obiective personale [6, p. 103].

Aceeași perspectivă asupra valorii se regăsește la J. Sczepanski Prin definiția valorii, sociologul polonez subliniază rolul esential al valorilor în societate și evidențiază mai multe funcții ale acestora [7, p. 79]:

– Regulează năzuințele și comportamentele umane: aceasta înseamnă că valorile stabilesc standardele și orientările pentru ceea ce oamenii doresc să atingă și cum să se comporte pentru a atinge aceste scopuri. Valorile acționează ca ghiduri pentru acțiunile individuale.

– Permit aprecierea comportamentului altora: valorile furnizează un cadru prin care oamenii pot evalua și înțelege comportamentul celor din jur. Ele ajută la stabilirea unui sistem de referință pentru evaluarea acțiunilor și a caracteristicilor altor persoane.

– Servesc ca bază de apreciere a unității sociale și a membrilor grupului: valorile contribuie la formarea identității și a apartenenței la un grup social sau cultural. Ele definesc ceea ce grupul consideră important și demn de apreciat, ceea ce contribuie la coeziunea socială.

– Influențează asupra ierarhiei sociale: valorile pot influența poziția socială și ierarhia într-o societate. Oamenii care împărtășesc valorile predominante ale societății au tendința de a se integra mai bine și de a obține un statut social mai înalt.

– Influențează principiile de conviețuire socială: valorile influențează modul în care oamenii interacționează în societate. Ele pot contribui la stabilirea regulilor și normelor sociale care guvernează comportamentul și convețuirea într-o comunitate.

Psihologul american G. Allport afirmă că *„o valoare este o convingere pornind de la care omul acţionează cu preferinţă”* [8, p. 454]. Din această definiție putem sustrage mai multe idei pe care Allport le atribuie valorii:

– Valoarea ca convingere: aceasta subliniază natura subiectivă și cognitivă a valorii. Valoarea este percepută ca idee sau convingere pe care oamenii o au în legătură cu ceea ce are preț.

– Determinarea acțiunii umane: valorile au un impact direct asupra comportamentului uman, exercitând o influență puternică asupra modului în care oamenii acționează. Ele nu reprezintă doar niște concepte abstracte.

– Acțiune cu preferință: valoarea nu doar motivează acțiunile, dar determină și preferința pentru anumite acțiuni sau opțiuni. Oamenii tind să acționeze în mod preferențial în direcția valorilor lor. Acest aspect subliniază puterea valorilor de a influența alegerile și comportamentul.

Reieșind din cele prezentate, conchidem că conceptul de valoare este complex, subiectiv și evolutiv, influențând profund modul în care oamenii percep și trăiesc viața, luând în considerare convingerile, principiile și preferințele lor personale și colective. Valorile au un rol esențial în modelarea comportamentului uman și a cel social, în general.

În continuare ne vom centra pe analiza conceptului „orientare valorică”. În ge-

neral, orientările valorice pot fi definite ca un set de valori și convingeri care ghidează gândirea, atitudinile și comportamentul unei persoane sau al unor grupuri. Este de subliniat că există diferite abordări pentru a explora și înțelege formarea orientărilor valorice.

Filosoful rus T.H. Пороховская definește orientările valorice ca fiind „reflecția valorilor în conștiința umană" și le consideră „scopuri strategice de viață și viziuni comune asupra lumii" [*apud* 9, p. 213]. Prin această definiție, orientările valorice sunt percepute ca elemente ale conștiinței personalității care reflectă ceea ce este esențial și cel mai important pentru o persoană. Acest lucru sugerează că orientările valorice sunt centrate în jurul valorilor personale și al viziunii asupra lumii. Această perspectivă subliniază rolul central al orientărilor valorice în modelarea conștiinței umane și în ghidarea comportamentului.

Ф.Б. Яшин susține că „orientările valorice reprezintă cea mai importantă componentă a structurii personalității" [*apud* 9, p. 214]. Psihologul rus subliniază că sistemul orientărilor valorice ale individului reflectă legătura profundă dintre individ și societate, instituții, cultură și valorile acesteia. Această perspectivă subliniază că orientările valorice se bazează pe o alegere liberă și o analiză comprehensivă a intereselor și nevoilor individuale ale unei persoane în viață. Ele sunt esențiale pentru înțelegerea identității și motivației individuale.

Cercetătorii Ф.Г. Здравомыслов și В.А. Ядов descriu orientările valorice ca fiind „o componentă a structurii conștiinței personalității". Aceasta reprezintă „o axă a conștiinței și a autoconștiinței" [*apud* 9, p. 214] și servește ca bază pentru gânduri și sentimente. Acest punct de vedere sugerează că orientările valorice reprezintă nucleul în jurul căruia gravitează conștiința și autoconștiința și joacă un rol crucial în reglementarea comportamentului conștient în contextul social.

В.С. Мухина menționează că conceptul „orientare valorică" se contrapune valorilor standard ale grupului, clasei, națiunii sau sistemului social [*apud* 10, p. 21]. Acest lucru sugerează că individul poate avea orientări valorice personale, care pot fi diferite de cele ale societății sau grupului din care acesta face parte.

Psihologul american A. Maslow, în renumita sa teorie ierarhică a nevoilor, accentuează aspectul valoric al dezvoltării umane [11, p. 117-119]. Prin prisma acestei teorii, oamenii au o ierarhie de nevoi, iar valorile și orientările valorice pot influența modul în care indivizii își prioritizează aceste nevoi, precum și deciziile și acțiunile lor în ansamblu. De exemplu, o persoană cu valori orientate spre succes profesional poate investi mai mult timp și efort în dezvoltarea carierei lor decât în dezvoltarea relațiilor personale.

Pornind de la ideile lui A. Maslow, sociologul american R. Inglehart aduce o contribuție esențială la perceperea evoluției orientărilor valorice în timp. El susține că valorile culturale ale societății tind să se schimbe odată cu dezvoltarea economică și modernizarea acesteia, identificând o tranziție de la „valori materiale" la „valori postmateriale" [*apud* 12, p. 68-70]. Prin aceasta, oamenii trec de la preocupările legate de necesitățile de bază la preocupările legate de calitatea vieții, drepturile individuale și

preocupările pentru mediu. Inglehard a argumentat că schimbările în valorile culturale sunt strâns legate de diferențele dintre generații. În acest sens, el susține că tinerii sunt mai predispuși să adopte valori post-materiale, în timp ce generațiile mai în vârstă tind să păstreze valori materiale tradiționale. De asemenea, cercetătorul analizează impactul globalizării asupra valorilor culturale. El susține că globalizarea poate duce la o convergență a valorilor, dar și la păstrarea diversității culturale. Unele societăți pot asimila valori globale, în timp ce altele își păstrează tradițiile și valorile unice.

Conchidem, deci, că orientările valorice reprezintă aspecte esențiale ale conștiinței umane și ale personalității individuale. Acestea reflectă ceea ce este esențial pentru o persoană și joacă un rol crucial în modelarea conștiinței și comportamentului său.

Studierea orientărilor valorice în Republica Moldova reprezintă un subiect de interes major pentru cercetători autohtoni (*V. Blajco, L. Malcoci, V. Mîndru, T. Comendant, I. Gînci, V. Goraş-Postică, M. Buciuceanu, A. Oceretnîi, O. Paladi și al.*), așa cum demonstrează numeroasele studii realizate de aceștia, abordând diverse aspecte valorice în contextul societății moldovenești contemporane.

CONCLUZII

Analiza întreprinsă asupra conceptelor „valoare” și „orientare valorică” scoate în evidență faptul că valoarea este un concept complex și evolutiv, iar orientările valorice reprezintă aspecte esențiale ale personalității umane și ale societății, ghidând atitudinile și comportamentele individuale și colective. Aceste concepte nu sunt doar teoretice, ci au un impact real asupra modului în care persoana se percepe pe sine și interacționează cu lumea înconjurătoare, având un rol major în modelarea conștiinței umane și în ghidarea comportamentului.

Perspectiva lui Inglehard asupra schimbării valorilor culturale în societățile moderne subliniază influența dezvoltării economice și a globalizării asupra orientărilor valorice. Valorile post-materiale devin mai importante odată cu trecerea de la preocupările legate de satisfacerea necesităților de bază la preocupări pentru calitatea vieții și a drepturilor individuale.

Referințe:

1. AURELIUS, M. *Meditații.* București: Librex, 2022. ISBN: 9786068894829
2. PALADI, O. *Implicarea conştiinţei de sine în sistemul de valori al personalităţii adolescentului*: Teză de doctor în psihologie. Chişinău, 2011.
3. GUȚU, Z., DOHOTARU, M. Axiologie – cadru de referinţă în formarea orientărilor valorice la studenţi. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2017, nr. 9 (109). Seria „Științe ale educației”, p. 133-138.
4. ILUȚ, P. *Valori, atitudini şi comportamente sociale*. Iaşi: Polirom, 2004. 256 p. ISBN: 973-681-763-6
5. MIHAEL, D. HILLS. *Kluckhohn and Strodtbeck's Values Orientation*

Theory, p. 9. Disponibil: https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1040&context=orpc [Accesat: 13.06.2023].
6. WEBER, M. *Etica protestantă şi spiritul capitalismului*. Bucureşti: Librom Antet S.R.L., 2003. ISBN 973-87575-0-4
7. SCZEPANSKI, J. *Noţiuni elementare de sociologie.* Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1972.
8. ALLPORT, G.W. *Structura şi dezvoltarea personalităţii.* Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1981. 268 p. ISBN: 9782804111489
9. PALADI, O. Orientările valorice – elemente ale structurii personalităţii. În: *Cadrul didactic – promotor al politicilor educaţionale*. 11-12 octombrie 2019, Chişinău: Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei, 2019, p. 212-217. ISBN 978-9975-48-156-4
10. ANTOCI, D. Particularitățile formării orientării valorice la adolescenți și tineri. În: *Învăţământ superior: tradiţii, valori, perspective,* vol. 1. Chişinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2019, p. 6-11. ISBN 978-9975-76-284-7
11. MASLOW, A.H. *Motivaţie şi personalitate.* / Trad.: A. Răsuceanu. Bucureşti: Trei, 2007. 510 p. ISBN 978-973-707-159-0
12. JAN W. VAN DETH. The Persiatence of Materialist ant Post-Materialist Value Value Orientatios. In: European Journal of Political Research. Amsterdam: Elsevies Scientific Publishing Company, 1983, no 11, pp.63-79.